

Prof. Jacek Wota
Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego
we Wrocławiu
Pl. Jana Pawła II nr 2
50-043 Wrocław

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pana mgra Bartosza Sałdana „*Wizualne aspekty interpretacji utworów multiperkusyjnych. Znaczenie gestu i mowy ciała w uzyskaniu odpowiedniej ekspresji i przekazu wybranych utworów na perkusję solo*”, sporządzona w związku z przewodem na stopień naukowy doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka, wszczętym w dniu 7 lipca 2017 roku uchwałą Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Krakowie.

Podstawowe dane o Kandydacie.

Pan Bartosz Sałdan urodził się : w Przemyślu. Jest absolwentem Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. Artura Malawskiego w Przemyślu w klasie perkusji Pana mgra Bogusława Seńkowskiego. Studia licencjackie ukończył w 2011 roku, a dwa lata później z wyróżnieniem studia magisterskie w Akademii Muzycznej w Krakowie w klasie perkusji prof. Jana Pilcha. W tej samej uczelni kontynuował naukę w ramach studiów doktoranckich.

W swoim dorobku ma nagrody zdobyte na międzynarodowych i ogólnopolskich konkursach muzycznych zarówno w kategorii solistów, jak i kameralistów w Grecji, Słowenii, na Ukrainie i w Polsce.

Na działalność koncertową Pana Bartosza Sałdana składają się koncerty solowe z udziałem orkiestry lub chóru, recitale solowe i koncerty kameralne głównie w Polsce, ale także na Węgrzech, w Holandii, w Niemczech, we Włoszech, w USA i w Iranie.

Doktorant brał udział w nagraniach płytowych jako kameralista i muzyk orkiestrowy.

Prowadził warsztaty instrumentalne i wygłosił wykłady w Polsce, na Węgrzech i w Tajlandii.

Ocena pracy doktorskiej.

Na pracę doktorską mgra Bartosza Sałdana „*Wizualne aspekty interpretacji utworów multiperkusyjnych. Znaczenie gestu i mowy ciała w uzyskaniu odpowiedniej ekspresji i przekazu wybranych utworów na perkusję solo*” składają się: dzieło artystyczne zarejestrowane na nośniku elektronicznym DVD oraz opis dzieła.

Część artystyczna zawiera sześć kompozycji (kolejność zgodna z opisem płyty DVD):

- Compagnie KAHLUA; Alexandre Esperet, Matthieu Benigno, Antoine Noyer – *Ceci n'est pas une balle*. Piece de theatre musical, mime et percussion corporelle
- Iannis Xenakis – *Rebonds B* pour percussion solo
- Javier Alvares – *Temazcal* for maracas and tape
- Jesus Torres – *Proteus* para percussion
- Nebojsa Jovan Zivkovic – *To the Gods of Rhythm* for drum (djembe) and voice
- Toshio Hosokawa – *Sen VI* for percussion

Doktorant udostępnił mi oprócz płyty DVD link do umieszczonego na portalu YOUTUBE recitalu z kompozycjami składającymi się na dzieło artystyczne przewodu doktorskiego. Moja opinia dotycząca w/w dzieła powstała w oparciu zarówno o nośnik elektroniczny, jak i film na YOUTUBE.

Całość zarejestrowanego materiału stanowi dobrze zaplanowaną prezentację, którą z zainteresowaniem słucha się i ogląda.

Sen VI Toshio Hosokawy to kompozycja na zestaw multiperkusyjny zawierająca opis sekwencji ruchów i gestów wykonawcy zaznaczonych graficznie lub opisanych słownie. Formy ekspresji ruchowej Doktorant zapożyczył z karate, japońskiej sztuki walki, z którą w niewielkim stopniu zetknął się w przeszłości w praktyce.

Tekst nutowy został zaprezentowany prawidłowo, z dbałością o niuanse dynamiczne i artykulacyjne. Zarówno w częściach realizowanych dłońmi, jak i pałkami wykonawca doskonale kształtował jakość dźwięku, świetnie gospodarował czasem i nienagannie zsynchronizował warstwę perkusyjną z operowaniem głosem. Uwidocznili także swój zmysł improwizatorski umiejętnie budując napięcia. W końcowym fragmencie kompozycji, po konsultacjach z kompozytorem, do gry na wielkim bębnie użył pałek *superball*. Dzięki temu zabiegowi uzyskał całą paletę nakładających się na siebie barw. Całość dzieła Doktorant wykonał z pamięci, ukazując pełną skalę emocji, od stanu kontemplacji po stan wzburzenia, podkreślając to adekwatną do poszczególnych sekwencji mową ciała.

To the Gods of Rhythm Nebojsy Jovana Zivkovicia to utwór na bęben i głos. Kompozytor zaleca, by wykonywać dzieło na pochodzącym z kontynentu afrykańskiego bębnie *djembe*. Inspiracją do powstania utworu były: bałkańska rytmika i pieśni Serbskiego Kościoła Prawosławnego. Te elementy twórca połączył z brzmieniem bębna afrykańskiego.

Do realizacji nagrania mgr Bartosz Sałdan wybrał współczesny instrument firmy Remo z korpusem z tworzywa sztucznego i syntetyczną membraną (oryginalny bęben *djembe* posiada drewniany korpus i membranę z naturalnej skóry zwierzęcej). Wybór dokonany przez Doktoranta akceptuję bez zastrzeżeń.

Wykonawca dokonał także trafnego w mojej opinii wyboru pozycji ciała, realizując utwór na stojąco. Pozwoliło to na większą aktywność całego ciała, sprzyjało przemieszczaniu się na scenie, a także w odróżnieniu od statycznej pozycji siedzącej, co słusznie zauważył Doktorant, nie powodowało ucisku przepony, co miało niebagatelny wpływ na realizację partii wykonywanej głosem. Pan Bartosz Sałdan zaprezentował utwór żywiołowo, z dużą dawką ekspresji, z *djembe* wydobył bogatą i czytelną paletę barw. Przekonywująco wypadł dialog głosu z partią bębna. We fragmencie, w którym perkusista improwizuje na *djembe* tworząc rytmiczny akompaniament do prawosławnego śpiewu bożonarodzeniowego, dało się wyczuć niepotrzebny pośpiech w partii wokalne. Mimo tego drobnego mankamentu całość utworu została zaprezentowana interesująco i błyskotliwie.

Proteus Jesusa Torresa to utwór na zestaw multiperkusyjny złożony z membranofonów, instrumentów wykonanych z drewna i z metalu oraz zawierający elementy *bodypercussion* i wymagający od wykonawcy operowania głosem. Tytułowy Proteus to bóstwo z mitologii greckiej potrafiące zmieniać swoją postać. Nadając taki tytuł kompozytor nawiązał do konstrukcji kompozycji, składa się ona bowiem z kontrastujących ze sobą odcinków.

Doktorant wykonał utwór znakomicie. Zarówno w grze rękami, jak i pałkami zaprezentował nienaganną technikę, swobodnie realizując bardzo szybkie pochody rytmiczne, doskonale ukazując przy tym zróżnicowaną dynamikę. Przekonywująco wypadła recytacja wiersza *Visio Smaragdina* przechodząca od szeptu do krzyku, przy jednoczesnej realizacji partii perkusji. Odmienne od założeń kompozytora zakończenie utworu, które wykonawca ustalił z twórcą, stanowi ciekawą alternatywę. Istotne jest, że Pan Bartosz Sałdan nie potraktował utworu jak popisu stricte technicznego, ale dodał do wykonania przekaz emocjonalny poparty ilustracyjną mową ciała.

O jakości tego wykonania wymownie świadczą słowa kompozytora: „*Proteus to już nie jest moje dzieło, jest Twoje. Nie powiem więc wiele. Wykonuj je tak jak to robisz na nagraniu*”.

Wobec takiej opinii twórcy, jakkolwiek komentarz wydaje się zbędny.

Temazcal Javiera Alvareza to kompozycja na marakasy i warstwę elektroniczną. Tytuł pochodzi ze staro azteckiego języka *Nahuatl* i oznacza „dom ciepła”. Jest on związany z rytuałem oczyszczenia ciała i ducha w specjalnym pomieszczeniu z bardzo wysoką temperaturą, co w Europie można porównać do zabiegu w saunie lub bani. Partia instrumentalna powstała w oparciu o wenezuelską szkołę gry na marakasach. Do partytury kompozycji zostało dołączone zdjęcie instrumentów i komentarz kompozytora dotyczący ich parametrów brzmieniowych.

Doktorant wykonał utwór na tradycyjnych marakasach z Wenezueli. Gra na marakasach to całe sekwencje ruchów pionowych, poziomych, bocznych i okrężnych wykonywanych z różną szybkością. Gesty wykonawcy są zatem zależne od potrzeby uzyskania konkretnego brzmienia gdy chodzi o jego długość, siłę i barwę oraz od prawidłowego zaprezentowania danej sekwencji rytmicznej.

W wykonaniu Pana Bartosza Sałdana nie znalazłem słabych punktów. Szczegółowo opisane w dysertacji elementy dotyczące czysto instrumentalnego wykonania, pracy rąk i ich przemieszczania się w przestrzeni oraz nienaganna synchronizacja z warstwą elektroniczną znalazły odzwierciedlenie na zaprezentowanym nagraniu.

Rebonds Iannisa Xenakisa to jeden z najważniejszych utworów napisanych na zestaw multiperkusyjny solo. Kompozycja składa się z dwóch części A i B, które mogą być wykonywane w dowolnej kolejności lub do prezentacji można wybrać tylko jedną z nich. Na taki krok zdecydował się Doktorant. Wykonał część B, która charakteryzuje się zmiennością dwugłosowej faktury polifonicznej z monofonicznymi przerywnikami. Zawarte w utworze problemy wykonawcze podporządkowują gest i ruch ciała realizacji tekstu muzycznego.

Artysta dowiódł, że potrafi kreować wymagające dzieło, czytelnie prowadzić dwugłos, precyzyjnie realizować gęste przebiegi monofoniczne. W finałowym dwugłosie wykonywanym *unisono* na membranofonach i blokach wykazał się znakomitą koordynacją ruchową. Dobrym rozwiązaniem okazało się ustawienie dwóch zestawów bloków symetrycznie jeden nad drugim, dzięki czemu polifoniczny fragment wykonywany na tych instrumentach był czytelny i klarowny.

Ostatnim utworem dzieła artystycznego był utwór ***Ceci n'est pas une balle*** łączący w sobie elementy teatru instrumentalnego, pantomimy i *bodypercussion* z towarzyszeniem warstwy elektronicznej. Autorami kompozycji są trzej francuscy perkusiści: Alexandre Esperet, Matthieu Benigno i Antoine Noyer, znani jako Compagnie KAHLUA. Wskazówki wykonawcze dotyczące tego utworu realizowanego bez instrumentów, zawiera umieszczona w partyturze rozbudowana legenda. Opisane są w niej rodzaje dźwięków wydobywane za pomocą ciała, rodzaje dźwięków występujących w warstwie elektronicznej oraz wskazówki dotyczące gestów, ruchu scenicznego i gry mimicznej. Z powierzonego sobie zadania Doktorant wywiązał się wzorowo. Skomplikowane sekwencje ruchów i gestów, elementy *bodypercussion* i gry mimicznej wykonał ściśle z odtwarzaną warstwą elektroniczną. W niespełną pięć i pół minuty opowiedział historię człowieka żonglującego piłką i sugestywnie przedstawił różne scenki nawiązujące do miejsc lub zdarzeń toczącej się akcji, ujawniając oprócz walorów muzycznych również swoje predyspozycje aktorskie.

Część opisowa pracy doktorskiej składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia. Całości dopełnia spis ilustracji, spis fotografii, spis tabel i bogata bibliografia, której Autor zamieścił kilkadziesiąt pozycji z podziałem na materiały źródłowe, publikacje książkowe i artykuły prasowe.

W rozdziale I Doktorant definiuje wielorakie pojęcie ekspresji, opisuje rolę ekspresji w muzyce opierając się na zdobyczach epok romantyzmu i ekspresjonizmu oraz na powstałych na bazie eksperymentów kompozytorskich takich formach jak: performance, happening czy teatr instrumentalny.

W rozdziale II Autor porusza problemy wykonawcze w powiązaniu z charakterystyką ekspresji w kompozycjach Nebojsy Jovana Zivkovicia i Javiera Alvareza wykorzystujących w swoich kompozycjach perkusyjne instrumenty etniczne.

Rozdział III jest poświęcony interpretacji dzieł, w których występuje opisana przez kompozytora warstwa choreograficzna. Przykładem są tu utwory Toshio Hosokawy, Jesusa Torresa i Compagnie KAHLUA.

Ostatni, IV rozdział części opisowej traktuje o zastosowaniu scenicznych technik prezentacji z zachowaniem właściwej ekspresji podczas wykonywania utworu muzycznego. Za przykład posłużył tu Doktorantowi *Rebonds B* Iannis Xenakisa, dzieło zaliczane do „klasyki” utworów na zestaw instrumentów perkusyjnych.

W dysertacji, podobnie jak w części artystycznej pracy doktorskiej, trudno znaleźć słabsze fragmenty. Doktorant na 93 stronach zamieścił dużą ilość bardzo konkretnych i wartościowych informacji. Autor opisuje wyniki swoich badań w zakresie problematyki interpretacyjno-wykonawczej ze szczególnym uwzględnieniem gestu i mowy ciała w wybranych kompozycjach, co znajduje odzwierciedlenie w wykonaniu zarejestrowanym na nośniku elektronicznym DVD. Znakomicie usystematyzowane przez Doktoranta informacje dotyczące wizualnych aspektów wykonawstwa utworów perkusyjnych poparte są obszerną wiedzą teoretyczną z zakresu historii i teorii muzyki. Dużą wartość stanowi niezwykle dokładny, wielowątkowy opis poszczególnych kompozycji zawierający w sobie genezę powstania dzieła, problematykę wykonawczo-interpretacyjną, realizację warstwy wizualnej, sposoby operowania głosem, synchronizację działań wykonawczych ze ścieżką audio czy wykonanie kompozycji z pamięci. Tak szczegółowy opis może stanowić doskonałą wskazówkę dla instrumentalistów pragnących podjąć pracę nad przygotowaniem wyżej omawianych dzieł oraz innych kompozycji perkusyjnych do wykonania estradowego i jak pisze Autor *„Mam nadzieję, że moje interpretacje i towarzyszący im opis przyczynią się do lepszego zrozumienia pozamuzycznych elementów muzyki perkusyjnej XX i XXI wieku”*. Osobiście jestem o tym głęboko przekonany.

Konkluzja.

Postaci świata muzyki perkusyjnej, bogatego w spektrum dźwiękowe i dynamiczne, chętnie poszukują nowatorskich rozwiązań i eksplorują nowe obszary sztuki. Dlatego cieszy mnie ta praca, praca która przynosi odpowiedzi na wiele pytań związanych z przygotowaniem do wykonania i z estradową prezentacją solowej muzyki multiperkusyjnej. Tych odpowiedzi Pan Bartosz Sałdan udziela w merytorycznie wysoce satysfakcjonujący, a jednocześnie w czytelny i przystępny sposób. Jego wypowiedzi są wynikiem gromadzonego przez lata studiów bagażu doświadczeń związanego z wykonawstwem muzyki perkusyjnej, czego efektem jest znakomite dzieło artystyczne pracy doktorskiej. Doktorant dążąc do jak najlepszej prezentacji estradowej proponuje innowacyjne rozwiązania w sferze doboru pałek, plastyki ruchu czy stricte wykonawczej, które konsultuje z kompozytorami, uzyskując ich akceptację. Kończąc chciałbym podkreślić, że opis pracy doktorskiej z jego wszystkimi walorami jest integralną częścią całości rozprawy doktorskiej. Nie powinien on jednak przesłonić wartości artystycznej dzieła, które w przedstawionej postaci jest znakomite i dobitnie świadczy o wysokim kunszcie wykonawczym Pana Bartosza Sałdana oraz o jego wrażliwości, poczuciu estetyki i kreatywności.

Mam nadzieję, że Doktorant będzie kontynuował swoje działania artystyczne i naukowe na polu muzyki perkusyjnej, uwzględniając wszystkie jej muzyczne aspekty w połączeniu z elementami gry aktorskiej, gestem i mową ciała, jako elementami podkreślającymi ekspresję oraz siłę przekazu prezentowanych dzieł. Gorąco do tego zachęcam, gdyż szersza publikacja wypełniłaby lukę w polskojęzycznej literaturze w tym obszarze.

Stwierdzam, że praca doktorska Pana mgra Bartosza Sałdana spełnia warunki sformułowane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 roku, poz. 882 z późniejszymi zmianami) i wnoszę o przeprowadzenie dalszych czynności przewidzianych w przewodzie doktorskim.

Jednocześnie, biorąc pod uwagę jakość całości rozprawy doktorskiej, co zostało napisane powyżej, stawiam wniosek o wyróżnienie recenzowanej przeze mnie pracy doktorskiej Pana mgra Bartosza Sałdana.

/prof. Jacek Wota/

Wrocław, dnia 28 stycznia 2021 r.